

UZASADNIENIE

Decyzją z 8 marca 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. zobowiązał M. S. (1) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 listopada 2014 r. do 31 października 2017 r. w łącznej kwocie 34.467,60 zł, w tym jednorazowy dodatek pieniężny w kwocie 100 zł oraz odsetek za okres od 11 listopada 2014 r. do 8 marca lipca 2018 r. w kwocie 3964,29 zł. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że ubezpieczony w okresie od 1 listopada 2014 r. do 31 października 2017 r. pobrał nienależnie świadczenie. /decyzja k. nienum. akt ZUS/.

W dniu 19 marca 2018 r. ubezpieczony złożył odwołanie od powyższej decyzji wnosząc o jej zmianę. Podniósł, że w spornym okresie kontynuował naukę, ale z przerwami, wniósł o umorzenie odsetek. /odwołanie k. 3/.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, argumentując jak w zaskarżonej decyzji. /odpowieź na odwołanie k. 12-12 odw./

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny :

Wnioskodawca M. S. (1), urodzony (...), rentę rodzinną po zmarłym ojcu M. S. (2) miał przyznaną od dnia 17 sierpnia 2009 r., to jest od daty śmierci ojca, pod warunkiem kontynuowania nauki. /decyzja k. nienum. akt ZUS/.

Kolejne decyzje wydawane w związku z przedkładanymi zaświadczeniami o kontynuowaniu nauki zawierały pouczenie o obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia oraz o obowiązku osoby uprawnionej do renty rodzinnej powiadomienia organu rentowego o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do renty tj. zaprzestanie uczęszczania do szkoły przez osobę powyżej 16 roku życia.

/decyzje w aktach ZUS/

Wnioskodawca rozpoczął studia na Politechnice (...) na (...), Elektroniki, (...) i (...) w dniu 6.10.2012 r. Został skreślony z listy studentów w dniu 11.03.2013 r.

/pismo PŁ – k. nienum. akt ZUS/

W okresie 28.10.2014 – 31.08.2015 r. wnioskodawca był słuchaczem Policealnej Szkoły (...). Został skreślony z listy słuchaczy, nie uzyskał w tym okresie żadnej frekwencji. W celu zaliczenia semestru słuchacz ma obowiązek uzyskania min. 50 % obecności z każdego przedmiotu, przystąpić i zdać egzamin.

/pismo (...) Ż. – k. nienum. akt ZUS, k. 28 akt ZUS/

Wnioskodawca nie zdawał żadnych egzaminów.

/zeznania wnioskodawcy – e – prot. z dnia 12.06.18 00:03:03 w zw. z e – prot. z dnia 25.09.18 00:03:34/

W dniu 1.02.2017 r. wnioskodawca został przyjęty do (...) na kierunek technik rachunkowości. W semestrze wiosennym realizowanych było 175 godzin zajęć, wnioskodawca był obecny na 17 godzinach, został skreślony z listy w dniu 31.08.2017 r.

W tej szkole słuchacze mieli obowiązek uczęszczać na zajęcia w wymiarze 50% (był to warunek promocji na kolejny semestr), zaliczyć wymagane prace kontrolne oraz przystępować do egzaminów semestralnych. Był wymóg 3 ocen cząstkowych.

Wnioskodawca był nieklasyfikowany z realizowanych przedmiotów.

/pismo (...) k. nienum. akt ZUS, k. 24/

W piśmie z dnia 30.10.2017 r matka wnioskodawcy wniosła o wstrzymanie renty rodzinnej dla syna z uwagi na ukończenie nauki i podjęcie pracy zarobkowej przez syna.

/pismo – k. nienum. akt ZUS/

Od dnia 1 grudnia 2017 r wypłata renty rodzinnej została wstrzymana.

/decyzja – k. nienum. akt ZUS/

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał głównie w oparciu o dowody z dokumentów obejmujące zaświadczenia wystawione przez uczelnie, uzyskane od nich informacje oraz zeznania wnioskodawcy. Przy czym Sąd nie dał mu wiary w zakresie jego twierdzeń co do tego, że uczestniczył w zajęciach, bowiem nie znalazło to potwierdzenia w pozostałym materiale dowodowym, w tym w uzyskanych zaświadczeniach ze szkół.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje :

W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego odwołanie jest częściowo zasadne.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowią przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2017 r. poz. 1383 ze zm.).

Zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy renta rodzinna przysługuje dzieciom (własnym, drugiego małżonka i przysposobionym):

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

W myśl ust. 2 art. 68, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

Na podstawie zaś art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Stosownie do ust. 2 pkt. 1 art. 138 za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie był okres pobierania renty rodzinnej przez odwołującego się w okresie od 1 listopada 2014 r. do 31 października 2017 r.

Na tle dokonanych ustaleń faktycznych rozważenia i rozstrzygnięcia wymagały dwie kwestie prawne. Pierwsza dotyczyła wykładni użytego w przepisie art. 68 ust. 1 pkt 2 zwrotu, iż renta rodzinna przysługuje "do ukończenia nauki w szkole". Druga - oceny czy świadczenie pobrane przez ubezpieczonego było nienależne w związku z tym podlega zwrotowi w świetle kryteriów ustalania prawidłowości pouczenia ubezpieczonego o obowiązku poinformowania organu rentowego o okolicznościach powodujących ustanie prawa do renty rodzinnej lub wstrzymanie jej wypłaty.

Ukończenie nauki w szkole jest efektem, co do zasady, pobierania nauki, co wiąże się na ogół z uczęszczaniem do szkoły, a zatem z byciem uczniem. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano, że o statusie ucznia decydują względy formalne. Status taki powstaje przez wpisanie na listę uczniów szkoły, a ustaje przez skreślenie z niej. Uczniem jest więc ten, kto figuruje jako uczeń w ewidencji szkoły /por. wyrok Sądu Najwyższego z 24 listopada 2004 r. sygn. I UK 3/04, opubl: Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych rok 2005,

Nr 8, poz. 116, str. 365/. Do chwili skreślenia z listy uczniów nie dochodzi zatem do utraty tego statusu, jednak objęty wpisem może doznawać przeszkód w codziennym, regularnym wykonywaniu nałożonego na niego, jako ucznia, obowiązku brania udziału w lekcjach. Toteż istota zagadnienia w niniejszym sporze dotyczyła tego, co należy przyjąć jako kryterium decydujące, wobec którego spełnia się warunek „uczęszczania do szkoły”, czy wystarczy zachowanie statusu ucznia, czy wymagany jest ponadto udział w zajęciach szkolnych, a jeżeli nie, to czy nieobecność ma być usprawiedliwiona. Odpowiedzi na te pytania można znaleźć w wykładni podejmowanej przez sądy.

I tak w wyroku z dnia 15 lipca 1999 r. w sprawie II UKN 46/99 /opubl. Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych rok 2000, Nr 21, poz. 800/ Sąd Najwyższy wyraził zapatrywanie, że jeżeli przyczyna nie chodzenia do szkoły była obiektywnie usprawiedliwiona, to brak jej formalnego usprawiedliwienia nie może decydować - na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych - o pozbawieniu statusu ucznia. Uczeń, zapisany do szkoły i nie skreślony z listy uczniów, uczęszcza do szkoły także wówczas, gdy z obiektywnie usprawiedliwionych przyczyn doznaje przeszkód w codziennym, regularnym obowiązku uczestniczenia w lekcjach. Ustalenie "uczęszczania do szkoły", czy "nauki w szkole" nie wymaga więc stwierdzenia systematycznej obecności w szkole. Możliwe jest przecież spełnianie obowiązku szkolnego bez uczestnictwa w zajęciach (art. 16 pkt 8 ustawy o systemie oświaty) oraz w szczególnym trybie nauki dorosłych, bez codziennej obecności (art. 68 ustawy o systemie oświaty); istota uczenia sprowadza się wówczas do sprawdzania w trakcie egzaminów wiedzy nabytej w domu albo na zajęciach praktycznych. Podgląd ten powtórzył Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie III AUa 1467/05 /opubl. OSA 2007/9/16/.

W ocenie Sądu Okręgowego zebrany w rozpoznawanej sprawie materiał dowodowy bez wątpienia wskazuje, że w spornym okresie wnioskodawca nauki nie kontynuował, gdyż nie miał statusu ucznia, a tym samym nie spełnił przesłanki z art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jak wynika z przytoczonego wyżej orzecznictwa sam fakt posiadania statusu ucznia danej szkoły nie przesadza o prawie do renty rodzinnej. Warunkiem przyznania świadczenia, oprócz cenzusu wiekowego dziecka uprawnionego, jest fakt udziału uprawnionego w zajęciach szkolnych, składanie egzaminów semestralnych uprawniających do promocji na semestr programowo wyższy, na zasadach regulowanych statutem lub regulaminem danej szkoły. Wnioskodawca, co jest bezsporne, w zajęciach nie uczestniczył (z 175 godzin był na 17), nie osiągnął minimalnej frekwencji, nie przystępował do żadnych egzaminów i nie uzyskiwał ocen cząstkowych. Z powyższego jednoznacznie wynika, że w okresie objętym skarżoną decyzją wnioskodawczyni nauki nie kontynuował.

Należy przypomnieć, że samo formalne posiadanie statusu słuchacza szkoły przy braku uczestniczenia przez ubezpieczonego w zajęciach lekcyjnych oraz nieprzystąpienie do żadnego z egzaminów w sesji egzaminacyjnej, nie pozwala na przyjęcie, iż kontynuował on naukę, a w konsekwencji, że w tym okresie przysługiwało mu prawo do renty rodzinnej./Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 marca 2016 r. ,III AUa 1277/15 /. Zatem nie decyduje nie tyle formalny status ucznia (studenta), co realne wypełnianie tej roli stosownie do regulaminu uczelni (szkoły), w szczególności poprzez uczestnictwo w zajęciach, podchodzenie do egzaminów i przedkładanie wymaganych prac semestralnych itd. Nie mieści się w tym pojęciu takie postępowanie ucznia (studenta), które polega na zapisywaniu się do danej szkoły bez uczestniczenia w całości lub istotnej części zajęć, niepodchodzeniu do egzaminów ani nieprzedkładaniu wymaganych programem nauczania prac./ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 28 maja 2015 r. III AUa 1527/14 /.

W konsekwencji Sąd uznał, że wnioskodawca nie miał uprawnień do renty rodzinnej w okresie czasu od 1 listopada 2014 r. do 31 października 2017 r. Świadczenie rentowe pobierał, mimo że miał świadomość tego, że wypłata świadczeń uzależniona jest od kontynuowania nauki. W każdorazowej bowiem decyzji organu rentowego ustalającej uprawnienia wnioskodawcy do renty rodzinnej znajdowało się pouczenie, że renta przysługuje pod warunkiem nauki, a obowiązkiem osoby pobierającej renty rodzinnej po ukończeniu 16 roku życia jest powiadomienie o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły. Wnioskodawca mimo tych pouczeń – prawidłowych i zrozumiałych w swej treści - nie powiadomił organu rentowego o zaprzestaniu kontynuowania nauki i o skreśleniu go z listy słuchaczy. W tej sytuacji

uznać należy, że pobrane przez wnioskodawcę w tym okresie świadczenie rentowe było świadczeniem nienależnym, w rozumieniu przepisu art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, podlegającym obowiązkowi zwrotu.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 kpc, odwołanie wnioskodawcy jako niezasadne w pkt 2 wyroku oddalił.

Natomiast jako nie zasadne należało ocenić obciążenie ubezpieczonego obowiązkiem uiszczenia odsetek za okres od 11.11. 2014 r. do 8.03. 2018 r.

Z mocy art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2017 r. poz. 1778 ze zm.) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. W myśl ust. 11 wskazanego przepisu - jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ wypłacający te świadczenia o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były nadal wypłacane, kwoty nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych podlegają zwrotowi bez odsetek za zwłokę.

Istotną kwestią jest zatem ustalenie daty wymagalności nienależnie pobranych świadczeń. Organ rentowy naliczył je, aż do dnia wydania skarżonej decyzji, a zatem niejako uznał, że miał prawo żądać ich zwrotu już w dacie wypłaty. Z poglądem takim nie sposób się zgodzić. Trzeba bowiem przypomnieć, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 II 2010 roku w sprawie I UK 210/09 (LEX 585713).

Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że organy ZUS naliczać powinny odsetki ustawowe (art. 359 § 2 k.c.) od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. orzecznictwo SN odnoszące się do stosunków cywilnych: wyrok z dnia 8 lipca 1977 r., II CR 233/77, Lex nr 7962; uchwała z dnia 6 marca 1991 r., III CZP 2/91, OSNCAPiUS 1991, nr 7, poz. 93; wyrok z dnia 30 marca 1998 r., III CKN 330/97, OSNCAPiUS 1998, nr 12, poz. 209).

Decyzję organu rentowego w zakresie odsetek uznać należy zatem za nieprawidłową. Z tych też względów Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc, zaskarżoną decyzję ZUS zmienił orzekając w pkt 1 wyroku, że wnioskodawca nie jest zobowiązany do uiszczenia odsetek od nienależnie pobranej renty liczonych do dnia wydania decyzji, w kwocie 3964,29 zł.